

DJAWA

TIJDSCHRIFT VAN HET JAVA-INSTITUUT

ONDER REDACTIE VAN:

Prof. Dr. R. ARIO HOESEIN DJAJANINGRAT, Dr. G. W. J. DREWES,
J. KATS, S. KOPERBERG EN M. SOERIADIRADJA

7e JAARGANG No. 1, JANUARI 1927

Alle stukken, de Redactie en Administratie betreffende, te zenden aan het
SECRETARIAAT VAN HET JAVA-INSTITUUT — WELTEVREDEN
(LAAN WIECHERT 13)

EEN STUK VAN DEN ARBEID VAN PROF. SNOUCK HURGRONJE IN HET BELANG VAN DE INTELLECTUEELE ONTWIKKELING VAN HET INDONESISCHE VOLK

door

R. A. A. A. DJAJADININGRAT

Prof. Snouck Hurgronje is een geleerde, doch geen geleerde, die, zooals Van Deventer zoo treffend schreef, alleen school-sche theorieën verkondigt, mooi voor de studeerkamer, doch onbruikbaar voor het practische leven, neen, hij is een geleerde, die „zijn vorsch en dienstbaar wil maken aan het heil der gemeenschap.”

Inderdaad, wat de wetenschap hem leert, wat de practijk hem te zien geeft en wat verder zijn groote geest of zijn verheven ziel hem influistert, dat alles tracht hij tot harmonie en tot een practische oplossing te brengen. Is deze eenmaal gevonden, dan weet hij haar steeds hoog en krachtig aan zijn medemenschen in te prenten.

Groot en omvangrijk is Snouck Hurgronje's arbeid. En wat hij in het bijzonder voor ons, Indonesiërs, gedaan heeft zullen weinigen hem nadoen. Aan de wetenschap van ons bestaan in al zijn vormen en uitingen heeft hij het beste deel van zijn leven dienstbaar gemaakt en getracht dat bestaan naar een steeds hooger niveau op te voeren. O. m. voor onze intellectueele ontwikkeling in Westersche richting is hij de meest overtuigende en talentvolle voorvechter, die, ondanks veel moeite en strijd, ten slotte zijn doel grootendeels heeft weten te bereiken. Ook op dat gebied zijn wij hem dus groote dankbaarheid verschuldigd.

Het kan uiteraard niet in onze bedoeling liggen om over zijn ganschen arbeid ter zake uit te weiden; de onderstaande weinige regelen mogen slechts dienen tot aanstipping van de moeilijkheden, die hem daarbij in den weg ston-

den, en van de wijze, waarop hij die moeilijkheden trachtte te overwinnen.

Het was in het jaar 1889 dat Prof. Snouck Hurgronje voor het eerst in Indië kwam, als Adviseur voor Oostersche talen en Moehammedaansch recht.

Dat er ook toen ter tijd onder de inheemsche bevolking reeds sociale wantoestanden heerschten, die den scherpzinnigen waarnemers niet konden ontgaan, behoeft geen nader betoog. Prof. Snouck Hurgronje behoort tot die categorie van waarnemers.

Reeds na een kort verblijf hier te lande was hij o. m. diep doordrongen van „de noodzakelijkheid der vorming eener generatie van veelzijdig ontwikkelde Javanen”¹⁾. Elke gelegenheid, die zich hem aanbood, greep hij dan ook aan om de hoogere opleiding van Inlanders te bevorderen. Het viel hem echter niet gemakkelijk, want met een zaak, welke immer een der machtigste factoren vormt voor het tegenhouden van beschaving en ontwikkeling, had hij daarbij te kampen: het vooroordeel. Dit vooroordeel kwam niet alleen van de zijde der belanghebbenden zelve, doch ook en vooral van die van tal van hooggeplaatste Europeesche ambtenaren, in wier handen het lot van Indië's bevolking voor een belangrijk deel berustte. Die machthebbers, hoewel zij in appreciatie voor hoogere geestelijke vorming van Inlanders in het algemeen bij den bedoelden geleerde niet achterbleven, stonden er sceptisch tegenover. Zij wisten n. l. bij er-

1) De Gids 1908. De Inlandsche Bestuursambtenaren, vooral op Java.

varing dat de Inlander van nature niet in staat was zich in Westerschen zin intellectueel te ontwikkelen. Er waren, naar zij beweerden, ongetwijfeld Inlandsche knapen, die in de eerste kinderjaren in schrandderheid niet achter stonden bij de beste Europeesche kinderen, doch zoodra zij de puberteit hadden bereikt, zou geen enkel middel, hoegenaamd, bij machte zijn hen in intellectueel opzicht verder vooruit te brengen.

Snouck Hurgronje zocht echter tevergeefs naar een redelijken grond van die bewering, want ernstige proeven terzake waren nog niet genomen.

Wat de Javaansche ouders betreft, toenmaals heerschende maatschappelijke toestanden en verhoudingen, godsdienstige overwegingen, de mentaliteit der Europeanen op bedoeld gebied, alles bij elkander genomen, maakte het hen huisverig om voor hun kinderen meerdere en betere vruchten van den boom der kennis te vragen dan die, welke hun werden voorgelegd.

De professor begreep blijkbaar dat met overreding en redeneering alleen hij vruchteloos tegen die verstarde vooroordeelen te velde zou trekken; hij moest zijn overtuiging, hoe onomstootelijk vast deze ook bij hem stond, op reële gronden kunnen vestigen, wilde hij met succes voort kunnen arbeiden in de richting, welke hij zich voorstelde.

In den betrekkelijk korten tijd dat hij hier was, wist hij zich onder de Inlandsche vaders vrienden te maken, die alleszins een groot vertrouwen in hem stelden.

Van een dezer vrienden nu wist hij het gedaan te krijgen om zijn oudsten zoon in een door hem aangeduide richting en onder zijn toezicht te doen opvoeden.

In 1890 had Snouck Hurgronje zijn eersten pupil.

Het is aandoenlijk om hem in zijn „De Inlandsche Bestuursambtenaren, vooral op Java” (De Gids, 1908) te hooren vertellen, met welk een groote zorg en angstvalligheid hij de op zich genomen taak

vervulde. Hij lette niet alleen op de intellectueele vorming van zijn pupil, doch ook op diens moreele opvoeding en lichamelijke gezondheid. Ondanks zijne zeer drukken werkkring hield hij zich op de dagen, waarop de jongen niet naar school behoefde te gaan, geregeld met hem bezig. Met welk een moeite hij ten slotte een plaats op een behoorlijke Europeesche lagere school voor hem wist te verkrijgen is in hetzelfde artikel uitvoerig medegedeeld.

In 1893 kon hij zijn pupil, ondanks de hernieuwde oppositie van diens oudere bloedverwanten, welke versterkt was door de min of meer vijandige houding der meeste Europeesche bestuursambtenaren in de omgeving, de hogere burgerschool te Batavia doen bezoeken.

„Nog voordat hij het eindexamen met goeden uitslag heeft afgelegd”, schreef Prof. Snouck Hurgronje in dat artikel verder, „blijkt ook aan hem de kracht van het voorbeeld. Verscheidene vaders, die de ontwikkeling van den jongen gadeslagen hebben, en daaronder zulke, die eerst in de voorste rijen der oppositie stonden, komen mijn raad en hulp inroepen om ook voor hunne zonen te doen wat ik voor hem deed. Weldra heb ik voor zoo'n groot aantal van die jongelui te zorgen dat ik vaak met moeite naar den noodigen tijd zoek om al hunne belangen te behartigen. In de Europeesche bestuurskringen wordt de oppositie, hoewel altijd nog hinderlijk genoeg, toch minder krachtig; er hebben bekeeringen plaats en daar men in de allerhoogste kringen eenige belangstelling voor de zaak begint te toonen, vindt een deel der middenstof het raadzaam, minstens neutraal te blijven.”

Met kracht begon Prof. Snouck Hurgronje thans zijn denkbeelden omtrent de intellectueele vorming der Indonesiërs niet alleen, doch ook betreffende de verdere consequenties daarvan uit te werken. Deze consequenties raken veelal ook het politiek terrein, hetgeen onvermijdelijk

schijnt, wil men het harmonische verband tusschen het ziele- en verstandsleven van dit volk behouden, waardoor de kern van den ganschen arbeid van Snouck Hurgronje op bedoeld gebied zich in hooge mate kenmerkt.

Talloos zijn zijne voorstellen terzake, nu eens tot de Regeering, dan weer over Haar hoofd heen tot het Nederlandsche Volk gericht. „Moet daarbij het terrein der politiek worden betreden”, zegt Van Deventer zoo juist, „niet hij, die terugwijkt. Hij begrijpt dat de grootste slag ten slotte op dat terrein zal moeten worden gestreden en zijn ideaal is hoog, zijn overtuiging sterk genoeg om ook te midden van het krijgsgewoel ongerept te blijven”.

Laat men nu die voorstellen de revue

passeeren en toetst men deze aan de veranderingen op velerlei gebied, welke in deze gewesten gedurende de laatste kwart-eeuw tot stand zijn gekomen, dan zal wel niemand kunnen ontkennen, dat Snouck Hurgronje niet tevergeefs in het belang van de intellectueele ontwikkeling van de Indonesiërs heeft gewerkt en gestreden.

Het bovenstaande is geen bloote herhaling van hetgeen reeds door anderen is gezegd of geschreven, doch tevens een bevestiging, een getuigenis daarvan, want het is schrijver dezes, die de eer heeft de allereerste pupil te zijn geweest van dien grooten Nederlander, aan wien het Indonesische volk zoowel op maatschappelijk als op staatkundig gebied zooveel te danken heeft.